

Roheline kool

Rohelise kooli õppematerjal

INVASIIVSED VÕÕRLIIGID EESTIS

KIK TOETAB

Kanada kuldvits
Solidago canadensis

Leiukoht: Tartu, 2025
Kasvukoht: teeserv

Koguja: Roheline kool
Määraja: Roheline kool

Kogumikus kajastatud liigid on valitud võimaliku õppeaia leidumise alusel. Materjali põhjal on võimalik tuvastada invasiivseid taimeliike ning nende levikut piirata, samuti luua erinevaid ülesandeid alustades taimeosade tundmisega, lõpetades geograafiliste kaartide koostamiseni võõrliigi kohta.

Materjali koostas Tartu loodusmaja huvikooli õpetaja ja õppejuht **Pille-Riin Pärnsalu**. Materjali sisulist infot täiendas **Merike Linnamägi** (Kliimaministeerium).

Kujundas **Kati Kekkonen**.
Kaaneillustratsioon: **Ülle Kaasik**

SISUKORD

Tingmärgid	4
Hiid-karuputk ja Sosnovski karuputk	5
Roomav akroptilon	6
Ambroosia	7
Ameerika ruse	8
Verev lemmalts	9
Kanada kuldvits ja sügiskuldvits	10
Vooljas pargitatar ja sahhalini pargitatar	11
Hulgalehine lupiin	12
Lisamaterjalid	13
Kasutatud fotod	14

TINGMÄRGID

välimus

levik Eestisse

kahjulikkus

leviku piiramine

sarnased liigid

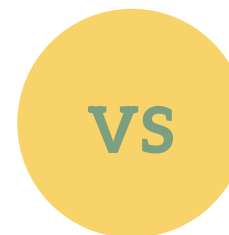

looduslik levila

VÕÕRLIIK

Võõrliigid on liigid, mis esinevad väljaspool oma looduslikku levilat. Sinna on nad sattunud inimese tahtliku või tahtmatu tegevuse tulemusel.

[\(Keskkonnaamet\)](#).

INVASIIVNE VÕÕRLIIK

Ohustab teisi liike, muudab elupaiku ja looduslikku tasakaalu. Kiirelt levides põhjustab kahju majandusele ja keskkonnale. Eraldi on kinnitatud Eesti ja Euroopa Liidu invasiivsete võõrliikide nimekirjad, mis liikide pidamine ja kasvatamine on keelatud

[\(Keskkonnaamet\)](#).

HIID-KARUPUTK **A** JA SOSNOVSKI KARUPUTK **B**

Heracleum mantegazzianum / *Heracleum sosnovskyi*

Sarikaliste sugukond (naat, porgand, till). Kõrgus 1,5–4 m. Ühel taimel kuni 160 000 õit, millest võib küpseda kuni 100 000 seemet. Seemned levivad tuule ja veega ja püsivad mullas idanemisvõimelisena kuni kümme aastat. Välimuselt väga sarnased.

Hiid-karuputke kasvatati 19. sajandil Eestis ilutaimena (kirjalik esmamainimine 1814. aastal). Sosnovski karuputke esmane kasutus samuti ilutaimena, kuid alates 1960. aastatest silotaimena.

Tiheda karuputke kogumiku all ei suuda teised liigid kasvada. Põhjustavad inimese nahale raskesti paranevaid põletushaavu (toime ilmneb päiksevalguse mõjul).

SARNASED LIIGID

Riiklik ohjamiskava. Peajuure eemaldamine. Seemnete ja seemnealgetega õisiku põletamine.

1. siberi karuputk (*Heracleum sibiricum*)
2. heinputk (*Angelica sylvestris*)

Lääne-Kaukaasia

ROOMAV AKROPTILON

Acroptilon repens

Korvõieliste sugukond (võilill, rukkilill, karikakar). Kõrgus kuni 80 cm. Sügava juurestikuga pikaajaline püsik. Õied roosakas-lillad. Paljuneb seemnetega, aga ka vegetatiivselt. Seemned püsivad idanemisvõimelised kuni 10 aastat.

Kasutatud ilutaimena aedades.

Mürgine. Sisaldab aineid, mis mõjutavad nii taimest toituvaid loomi kui ka tema ümber kasvavaid taimi, mille tagajärjel need hukuvad.

SARNASED LIIGID

Kevadiste noorte rosettide väljajuurimine. Taimede pidev niitmine.

1. arujumikas (*Centaurea jacea*)
2. põldjumikas (*Centaurea scabiosa*)

Lõuna- ja Kesk-Euraasia.

AMBROOSIA

Ambrosia sp.

Korvõieliste sugukond. Ambroosia perekonda kuulub 41 liiki (Eestis leitud 3 liiki). Enamasti kasvavad taimed kuni 90 cm kõrguseks, moodustades tihedad puhmad.

Levib aiast loodusesse, kuhu satub linnutoidu seemnesegudega.

Ohtlik õietolmuallergeen.

SARNASED LIIGID

Meie oludes enamasti ei vilju. Piiramiseks enne õitsemist õis maha lõigata või kogu taim välja juurida.

harilik puju (*Artemisia vulgaris*)

Põhja- ja Lõuna-Ameerika, kus eelistab kuivi, päikeselisi tasandikke ja liivast pinda.

AMEERIKA RUSE

Bidens frondosa

Korvõieliste sugukond (võilill, rukkilill, päevalill). Kasvab kuni 60 cm kõrguseks. Varred neljakandilised. Õied kollased. Levib loomadega.

Kasutatakse ilutaimena (amplites) kui ka meditsiinilistel põhjustel ravimtaimena.

Risttolmlemine meie looduslike ruse liikidega (mõni looduskaitse all). Suurem paljunemise võimekus surub kohalikud liigid alla.

SARNASED LIIGID

Piirata seemnete levikut. Väljajuurimine.

looduslikult kasvab kolmisruse (*Bidens tripartita*)

Põhja-Ameerika

VEREV LEMMALTS

Impatiens glandulifera

Lemmaltsaliste sugukond. Üheaastane kiire levikuga taim. Kuni 3m kõrgune. Õied roosakas-lillad. Seemned idanemisvõimelised üle 2 aasta. Eelistab niiskeid kasvukohti.

Kasutatakse aianduses ilutaimena.

Kasvab tihedate kolooniatena, tõrjudes välja teised liigid. Hea nektaritaim, mis piirab looduslike taimede tolmeldamist. Veekogu kallastel soodustab erosiooni – peened juured, mis pinnast ei toeta. Mõjutab vee-elustikku.

SARNASED LIIGID

Riiklik tõrjekava.
Väljajuurimine, püsiv niitmine.

1. looduslikult õrn lemmalts (*Impatiens noli-tangere*)
2. võõrliik väikeseõiene lemmalts (*Impatiens parviflora*)

India ja Himaalaja

KANADA KULDVITS A JA SÜGISKULDVITS

Solidago canadensis / *Solidago gigantea*

Korvõieliste sugukond (võilill, rukkilill, päevalill). Õied kollased. Kuni 180 cm kõrgune. Levib nii seemnete kui juurtega. Kannatab külma. Sügis-kuldvitsa saab kanada kuldvitsast eristada paljaste varte poolest. Sügis-kuldvitsa leidub tunduvalt harvem.

Kasutatakse ilutaimena. 1990. aastatel hakkas kiiresti levima väljaspool aedasid. Suurepärane meetaim, õitseb ohtralt ja kaua. Värvitaim, kollane värv.

Väga tihe juurestik, oma massiivsete juurepuhmaste ja maapealse lehemassiga tõrjub teised liigid välja.

SARNASED LIIGID

Pidev niitmine. Lageda ala metsamaaks muutmine (ei talu pimedust).

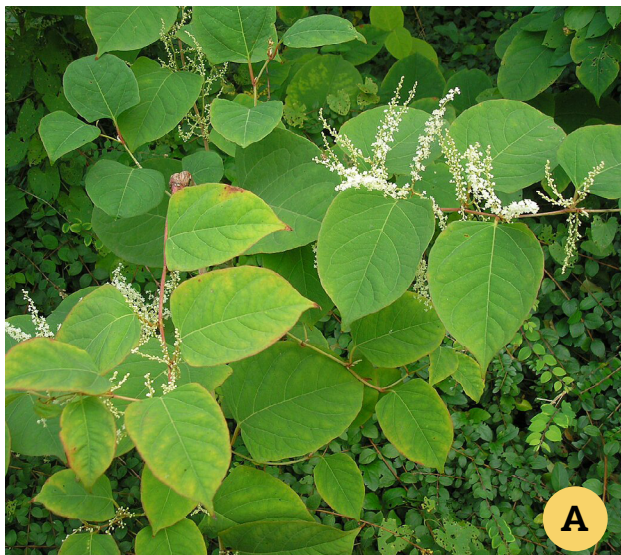
Looduslikult kasvab harilik kuldvits (*Solidago virgaurea*). Põdrakanepi noortaim.

Põhja-Ameerika

VOOLJAS PARGITATAR **A** JA SAHHALINI PARGITATAR **B**

Reynoutria japonica / *Reynoutria sachalinensis*

Tatraliste sugukond. Õied pisikesed, kreemjad ja valged. Kasvab kuni 4 m kõrguseks. Vars õõnes ja tugev. Levib risoomi tükkide või mullaga. Risoomid taluvad väga madalaid temperatuure.

Kasvatatud ilutaimena alates 19. sajandist. Skandinaavias kasutati ka haljassöödaks ja biokütuseks. Noored varred on söödavad, töödelda sarnaselt spargliga. Hea meetaim.

Kuuluvad saja maailma kõige agressiivsema võõrliigi hulka. Tõrjuvad kohalikke taimi välja oma tiheda kasvu ja mulda eritavate kemikaalidega. Tihe juurestik piirab nii looduslike taimede kasvu, lõhub ehitisi, teid jne.

Pidev niitmine, väljakaevamine, spetsiaalse tugeva geotekstiiliga katmine.

Jaapan ja
Ida-Aasia

Eestis sarnased liigid puuduvad

HULGALEHINE LUPIIN

Lupinus polyphyllus

Liblikõieliste sugukond (aedhernes, aed- ja põlduba, ristik). Kuni 1,5 m kõrgused. Õied sinised või lillakad (aretatud sortidel ka kollased, punased, roosad, valged). Eelistab toitainevaest kasvupinnast. Võib moodustada teiste lupiini perekonna liikmetega hübriide. Seemned säilivad mullas üle 10 aasta.

Suured värvilised õied on pilkupüüdvad aiakujunduses. Hea meetaim.

Suure biomassiga tõrjub pärismaised taimed nende kasvukohalt välja.

SARNASED LIIGID

Jälgida, et ei väljuks aiast. Äraõitsenud õisikuid ei tohi loodusesse visata. Peale õitsemist õisik murda, et ennetada seemnete valmimist. Niitmine.

Võõrliik ida-kitsehernes ehk galeega (*Galega orientalis*)

Põhja-Ameerika

LISAMATERJALID:

- Tavalisemad soontaimedest võõrliigid Eestis
- Euroopa Liidu ühine võõrliikide nimekiri
- Võõrliikide tõrjekatsed
- Invasiivsete võõrliikide tõrjemeetodite tulemuslikkuse hindamise metoodika
- Täpsem info kanada ja sügis-kuldvitsa ning pargitatra kohta

KASUTATUD FOTOD

hiid-karuputk

anastasiia merkulova, CC BY 4.0, Wikimedia Commons

sosnovski karuputk

Krzysztof Ziarnik, Kenraiz, CC BY-SA 4.0, Wikimedia Commons

siberi karuputk

Picture taken by myself at Palmerswaard Netherlands, CC BY-SA 3.0, Wikimedia Commons

heinputk

Stefan.lefnaer, CC BY-SA 4.0, Wikimedia Commons

roomav akroptilon

Thayne Tuason, CC BY-SA 4.0, Wikimedia Commons

arujumikas

cheloVehek / talk, CC BY-SA 4.0, Wikimedia Commons

põldjumikas

Robert Flogaus-Faust, CC BY 4.0, Wikimedia Commons

ambroosia

Krzysztof Ziarnik Kenraiz, CC BY-SA 4.0, Wikimedia Commons

harilik puju

Christian Fischer, CC BY-SA 3.0, Wikimedia Commons

ameerika ruse

Photographed by myself in 1988, Unterfranken, Germany, CC BY-SA 3.0, Wikimedia Commons

kolmisruse

Stefan.lefnaer, CC BY-SA 4.0, Wikimedia Commons

kiirjas ruse

Stefan.lefnaer, CC BY-SA 4.0, Wikimedia Commons

verev lemmalts

Muséum de Toulouse, CC BY-SA 4.0, Wikimedia Commons

õrn lemmalts

Krzysztof Ziarnik, Kenraiz, CC BY-SA 4.0, Wikimedia Commons

väikeseõiene lemmalts

Krzysztof Ziarnik, Kenraiz, CC BY-SA 4.0, Wikimedia Commons

Kanada kuldvits

Cephas, CC BY-SA 4.0, Wikimedia Commons

harilik kuldvits

Krzysztof Ziarnik, Kenraiz, CC BY-SA 4.0, Wikimedia Commons

vooljas pargitatar

Julia Kruse, CC BY-SA 3.0, Wikimedia Commons

sahhalini pargitatar

Katrin Schneider, korina.info, CC BY-SA 4.0, Wikimedia Commons

hulgalehine lupiin

George Chernilevsky, Public domain, Wikimedia Commons

ida-kitsehernes

User:Sininine, CC BY 4.0, Wikimedia Commons

